

Û nóno l' la cönta sö.... (DIALETTO BERGAMASCO)

Ògne ólta che chèla bröta scätola nigra ciamada televisiù la fà èd i programi con di scéne de guèra e de violènsa o ch'i cönta sö stòrie de colégi, indo a póer is-cècc isfortünàcc a l' pöl capitàga de patì ògne sórta de angheree, me ciapa ü gróp al cör e la mènt la me pórtà col pensér a öna sira de stöfech de l'estàt 1944. A m' sia 'n tép de guèra e a la sira, ach se gh'ìa gnamò mia fósch, a m' dösìa 'ndà 'n lècc prèst, in quat per ol perìcol di bombardamènc gh'ìa 'n vigùr ol "coprifuoco" e l'oscüramènt totàl, col spaghèt de ègn desdàcc col sóno de la siréna de alarme: tri segnài per ol alarme pìcol, sèt segnài per ol gran perìcol e ü segnàl de lónga dürada per la fi de l'alarme. La valìs con chèl póch indispensàbel l'ìa sèmper próna, e i éra mia rare i sire che amò mèss indormécc, i me 'ntorciàa dét in d'öna coèrta e in di brass de la mama o del papà i me portàa al rifügio che l' se troàa mia tat de lontà de cà nòsta. Gh'ìa pò di guardie ch'i controlàa che töte i lüs, ach i piö débole, i föss ismórse. Ògne tat a s' sentìa ch'i dàa la us per invidà a smorsà zó 'l ciàr. Se pò m' gh'ìa bisògn de 'ndà 'n bagn, merìa ciamà 'l papà o la mama ch'i me compagnàa con d'öna strassa de pila, che éste i "bondanse" del tègn a mà, l'ìa quase sèmper a sèch e ridüsida a ü lümì..di mórcc. Difati gh'ìa töt rassiunàt: de chèl póch de mangià ai pile, tat l'è ira che a la sira si metìa a "ricaricàs" sö la piastra de la stüa: "pèrle e misérie" de chèla guèra. Turném indré a chèla sira de stöfech del 5 de löi del 1944. In de l'aria s'sentìa ergóta de particulàr, ü presentimènt destrane che l' la cargàa de stofegamét. La cà 'ndo m' istàa l'éra ü fabricàt de "ringhiera" in del vècc bórg de San Leonàrd in del cèntro sitadì. I pórtè de entrada di apartamènc de mèsa igógna i dàa töcc sö 'n d'öna lòbia lónga féss. Chèla sira i òm e i fómne i éra sentàcc zó per tèra coi spale pogiade al mür amò foghét per i spére de sul regoide in töt ol dé, a cöntàs sö "laur de grancc" a bassa us, in quat gh'éra i "ciàregh in sagrestéa". Intàt nóter is-cècc, töcc tra i sich e i òt agn, a m' zögàa a belase per fà mia bordèl. La sira l'éra mia normàl zà per ol fato de èss gnamò mia 'ndàcc in lècc, acassibé ghe födèss zamò fósch.

Û presentimènt che ergóta de bröt a l' gh'èss de söcéd? Invèrs ai dés ure i m' à fàcc turnà 'n cà e 'n d'ün àmen a m' sia zamò 'n lècc. M' à ciapàt sögn dòpo de ì dècc i orassiù e dacc ol basì de la buna nòcc a la mama e al papà. La mattina dòpo 'l mé papà l'avrèss dösìt leà sö prèst per incomensà ol laurà col prim turen. A öli èss sincér l'avrèss dösìt comensà 'l laurà al dopomesdé, ma per ün ato de generosità invèrs a ü sö compàgn, che l' gh'ìa domandàt ol cambe, l'ìa ciapàt lü 'l prim turen. Issé la mattina dòpo l'ìa zamò söl laurà quando mé, öna ólta fàcia la misera colassiù, me só troàt in del cortil coi amìs a zögà. L'éra 'l tép de vacansa de scöla e i compiti m' i avrèss fàcc al dopomesdé. Zamò in di prime ure de la mattina m' sentìa, sligerìt de la lontanansa, ol rebómbo di motùr de aparèchio. In del dà de mét in cél s' pödìa edì ólcc afàcc, di puntì nìgher ch'i se inarzentàa col riflèss del sul e i seguìa öna róta orisontàl. A trati 'l rebómbo l' se fàa piö marcàt, fina a 'ndebolìs a belase, a belase de manimà che i aèrei i se slontanàa, e chèsto vè e vé l'è 'ndàcc inante per ü bèl pó de tép. Quando ön'öltima ólta ol rebómbo l' s'è fàcc piö fórt, m' à comensàt a sènt ol sigol di bómbe e ol combói profónd di esplosiù. Mà comensàt alura a èd a l'orisont

öna gròssa colòna de fòm rosseti leàs in vèrs ol cél. I mame, i à desmetit de fà i mestér de cà e i è egnide de fò sö la lónga terassa a cridà: “i à bombardàt Milà, i à bombardàt Milà!” Milà a chi tép l’éra sotatir quase töcc i dé coi bombardamènc.

I ÉRA I ÖNDES E SICH MENÜCC DEL SÉS DE LÖI DEL MELANÖVSÈNT-QUARANTAQUÀTER.

Póch menücc prima del mesdé l’è riàda öna guardia del stabilimènt de Dàlmen a domandà cönt d’öna quach famèe in quat l’éra stàcc colpìt ol stabilimènt e ‘n del nòst fabricàt i éra bé quàter i operare ch’i lauràa zó là. Figürémes con quata aprensiù la mama la m’à tracc insèma ‘n frèssa e föria per portàm de la nóna, in manéra de pödi rèndes cönt de la sitiassiù. La s’è fàcia ‘mprestà öna biciclèta e la s’è ‘nviada in vèrs a Dàlmen. Riàda ‘n di visinanse del stabilimènt, chi tugnì de soldàcc todèsch i gh’à intimàt de turnà ‘ndré, che de lé s’ pödia mia passà.. In del caso che la öless mia öbedì a l’ürden, i gh’avrèss isbaràt. La mama l’à ölit isfidà ‘l destì e la s’è mia fermada. Per sö fortuna ü pret che l’ se troàa söl pòst a l’ gh’ia domandàt ai soldàcc de lassàla ‘ndà, in quat l’ia “mata”. Ergü sura di cöp de sigür l’éra ardàt zó. Nóter la mama me l’à rièsta nóma la sira tarde, póch menücc prima de la mesanöcc. Regórde che la gh’à dicc löcéta: “edì chèla stèla sö ólta ‘n cél? La piö sberlüsènta tra töte chèle che a miér i tapèssa ‘l cél? Èco...ol papà adèss l’è sö là ‘n Paradis tra i Àngei e tràmet chèla stèla a l’ me tend e l’ me proteg.” Mé gh’ie adóma òt agn e la mé sorèla gnamò mia sich. A l’ só mia cósa m’ ghe sia riàcc a capì de chèla tragédia...a m’ sia tröp pícoi e per l’ura tarde e ‘l combói de chi momènc, pò a’ stöf e ‘nsonghécc. Me regórde però che la matina dòpo, öna ólta desidàt, la prima paròla che gh’ó dicc a la mama l’è stacia: “indo él ol papà?” La mama l’à tasit ün àtem, pò la m’à brassàt fò e a löcèt con d’ü süssür la m’à dicc: “l’è sö là...l’è sö là...” Acassibé födèss amò pissèn ìe capìt söbet cósa gh’ia de èss söcedìt e col cör in góla só s-ciopàt fò a piàns. Pò con d’ü fil de us gh’ó dicc: “mama, stà mia a preocupàs, se regórdet cósa l’ me disìa sèmper ol papà? Che avrèss dösìt comportàm sèmper bé, in quat l’omassì de cà sie mé, e adèss mé só prònt.” Ol mé papà, ferìt in manéra gréa di scàie d’öna bómba, l’ia ‘ndàcc a l’óter món d a trentassèt agn de età, la sira stèssa, ai növ e triquàrcc, per èss restàt sóta i fèr de l’operassiù che l’avrèss dösìt salvàga la éta. Insèma a lü i éra ‘ndace al Creatür ótre tresènto persune, quase töcc sö compàgn de laurà. Öna tragédia granda, granda che l’à lassàt in del lüto e ‘n del dulür sentinér de famèe. I dé següènc i è stàcc dé de tristésia. Mé papà i l’à portàt a cà ‘ndo l’è restàt fina al dé del föneràl. Me regórde che la bara i l’ia pöndida sö ‘n d’ü càmbion militar insèma a ótre dò. Töte e trè i casse de mórt i è stace torciade dét in de la bandéra tricolür e portade in de Césa Parochiàl per i eséque. Gh’è mia passàt tat tép che per la sitiassiù dificolta la mama l’à dösìt mètem in colégio. Lé l’ia troàt de laurà per mantègn la famèa e la pödia mia de cèrto lassà i s-cècc a l’isbarài. In chèl momènt mia tröp felice, chèl che piö me mancàa l’ia la tenerèssa e l’amür de la mama. La nostalgéa l’ia la mé amisa de töcc i dé. Quate làgrime i à maseràt chèl pòer cüssì de la nòcc...e merìa sircà de fàs mia sènt...l’önega consolassiù ch’i me concedìa l’ia chèla di castìgh.

In de camerada indo m’ dormìa gh’éra öna trentina de lecì ocüpàcc de tace d’óter is-cetì. La sfortüna l’à ölit che mé gh’èss ol distúrbo de pissà ‘n lécc e ‘nsèma a mé óter sés o sèt compàgn de...desventüra.

I mòneghe che de sigür i fàa mia di diferènse tra nóter e i óter is-cècc “normài”, i gh’ìa però öna manéra destrane de dimostràmel.

Ögne matina l’ìa sèmper la stèssa sunada: i me fàa comodà in mèss al refetòre, inzenögiàcc zó coi mà sóta i zenöcc, condanàcc al söplésse intàt che i óter i fàa colassiù. Gh’è riàt pò ‘l dé tat desideràt de la ìsita de la mama, e apéna l’ó ésta l’ó brassada fò strécia, strécia, fina a quando ol magù a l’ m’ à enzìt e só s-ciopàt fò a piàns. Ghe só riàt pò a sfogàs co la mama e a dèga di castìgh che gh’è de sübì ‘nsèma ai óter compàgn desfortünàcc cóme mé. A l’ só mia a chi l’è ricorìda la mama, ma de chèl dé ol söplésse a l’ gh’ à üt fi. I mòneghe però i éra deentade amò piö pèrfide, almànch in di mé confróncc. L’è riàt ol vintessich de avrìl e con de lü la Liberassiù, che per nóter la alia dópia in quat a m’ se sia liberàcc de tate angherée. Ai prim de mas m’ à pödìt turnà ai nòste cà, tra i brass de chi che ‘n realtà i me ölia pròpe bé. Ol tép de chèla “libertà” l’è düràt “de Nedàl a Sant Istéan” in quat in quàter e quatr’òt ó dösìt turnà ‘n d’ün óter colégio, per mé fortuna per póch tép. Pò a’ ché la sitiassiù l’è mia stacia di migliùr: difati töcc chèi ch’i pissàa ‘n del lècc i a metìa a dormì sö di brande de fòsa militàr, col paiù ‘mbotìt de fòe sèche de melgòt, sènsa lensöi e coi coèrte de lana sgrèsa ch’i te sponzià de per töt. La prima ólta che la mama l’è egnida a troàm, la gh’ à üt compassiù de chèl che gh’ère cöntàt sö e öna ólta ‘ndacia a sigüràs che chèl che gh’ère dicc l’éra ira, la m’ à portàt a cà con lé. Trebascà chi fati issé trésc, no l’ fà de cèrto bé gna a la mènt gna manch e manch al cör. I öta però a fà tègn a mènt i tragédie de la nòsta infànsia, persöàs che ‘l tép, acassibé che l’ se sförse de cüràn i feride, a l’ ghe rierà mai a guarìle in quat i è restade ‘mpremide per sèmper ‘n del nòst D.N.A. Ü vergóta de positìv però l’è restàt, in quat chèste esperiènse tréste che la éta la m’ à risservàt, i è valide a temprà ‘l spéret per töcc i impreésc positìv o negatìv ch’i te tóca ‘n de éta.

GIANNI PISONI

III° PREMIO NAZIONALE DI NARRATIVA
“LUCIA IANNUCCI MAZZOLENI”
BERGAMO – TRENTO 2009

Sezione dialetti triveneti e bergamasco, mantovano, brianzolo, milanese, comasco e
varesotto.

II° PREMIO

Per il racconto “Ü NÓNO L’ LA CÖNTA SÖ”
a

GIANNI PISONI
di Bergamo

con la seguente motivazione:

Il bombardamento di Dalmine del 6 luglio 1944, provocò oltre trecento vittime, radendo praticamente al suolo l’azienda dove queste lavoravano. Il padre del narratore non avrebbe dovuto essere al lavoro quel giorno, ma aveva sostituito un collega e così era morto. La vedova mette il ragazzo in collegio e per il giovane furono anni di sofferenza, di nostalgia, ma soprattutto di pesanti umiliazioni. Il racconto gode di buon equilibrio lungo tutto il suo percorso narrativo, con l’aspetto storico della guerra, le paure, i bombardamenti, ma è soprattutto la parte che narra della vita in collegio, che apre squarci di triste, allucinante disumanità verso certa infanzia, e tale disagio si è sedimentato nell’animo del ragazzo e quindi dello scrittore.

Trento, 24 giugno 2009
Il Presidente della Giuria
Elio Fox

I Giurati
Francesco Gottardi
Ermellino Mazzoleni
Claudio Quarenghi
Bepi Sartori
Eusebio Vivian

Aloisio Mazzoleni, Segretario

ooooooooooooOOOoooooooooooo